

JURYRAPPORT HERMAN DE CONINCKPRIJS 2017

De naamgever van de prijs die we vanavond uitreiken, Herman De Coninck, tekende eens op: "Niks is vergelijkbaar met een eerste keer. En niks is vergelijkbaar met een tweede keer: het is gewoon anders, en vergelijken is net wat je niet mag doen." Hoewel de dichter het hier over vrouwen had en voor eens niet over poëzie, is zijn uitspraak breder te trekken. De Coninck kaart namelijk een fundamentele kwestie aan over de bezigheid van het vergelijken: mensen vinden het meestal ondoenlijk om een ervaring op zichzelf te beschouwen, en wegen hun ervaringen voortdurend af tegen de belevenissen van zichzelf en anderen. Het leidt soms tot diepe existentiële crises, zeker in een cultuur waarin het delen van geïdealiseerde ervaringen gemeengoed geworden is.

Het probleem - en tegelijkertijd de luxe - van de jury van een grote poëzieprijs is dat ze niet anders kán dan leeservaringen vergelijken, en dat terwijl weinig zo heterogeen is als de dichtbundels die de laatste jaren verschijnen. De oogst op de kalender van 2016 was buitengewoon divers; grote thematische en formele lijnen lieten zich maar moeilijk ontdekken. Ook de kwaliteit was variabel: wie alles leest wat er in een jaar verschijnt, komt meer gemeenplaatsen tegen dan hem of haar lief is. Tegelijkertijd blijkt uit de poëzieproductie van de afgelopen twaalf maanden hoe vitaal onze taal nog altijd gebruikt kan worden in een tijd dat holle frases het te vaak winnen van vernuft.

Lezend, wegend en vooral vergelijkend selecteerde de jury daarom vijf bundels waarin het niet gaat om felle retoriek - daarvan zagen we in 2016 zelfs meer dan we gevreesd hadden - maar om fijnzinnige meerduidigheid, metaforische oorspronkelijkheid, klinkende rijkdom op de vierkante millimeter. De selectie bleek minstens zo gevarieerd als de inzendingen waaruit de jury haar leeservaringen putte: van klassiek experimenteel tot experimenteel klassiek, van breed uitwaaierend tot uitgepuurd ingetogen, van minimalistisch tot oeverloos.

De eerste selectie is van debutant Hannah van Binsbergen. Haar debuutbundel *Kwaad gesternte* laat alle ingrediënten zien voor een belangwekkend dichterschap. Deze poëzie is filosofisch, thematisch rijk en meerstemmig zonder een overkoepelend perspectief te verliezen. Twijfelend en trefzeker tegelijk gaat Van Binsbergen in haar poëzie de dialoog aan met de romantiek van Baudelaire en de bewogenheid van de latere Gorter. Daarbij geeft ze een stem aan een jonge generatie (taal)kunstenaars die in een wereld vol marktwerking een sterk gevoel van onmacht ervaart – interessant genoeg met een grote controle over de taal.

Die taalcontrole zien we nog sterker bij Eva Gerlach, in haar bundel *Ontsnappingen*. Bij Gerlach blijft geen enjambement of ellips zonder effect. Ondanks (of misschien juist dankzij) dat technische raffinement is 'helderheid' een van de opvallendste kenmerken van Gerlachs gedichten. Er blijft in deze poëzie evenwel altijd iets te raden over, wat de verdienste is van de subtiliteit van Gerlachs stilistische repertoire. Juist door de bijzondere combinatie van helderheid en mysterie blijft de bundel *Ontsnappingen* lang spoken in het hoofd van de lezer – temeer omdat het hier poëzie betreft die de gruwelijkheden van oorlog weet te vangen vanuit een kinderlijk perspectief dat nooit sentimenteel wordt. Met name de slotreeks 'geen ding' acht de jury van een zeldzame kracht.

Van grote begaafdheid getuigt ook de poëzie van Roland Jooris, genomineerd met zijn bundel *Bladgrond*. In een tijd waarin Nederlandstalige poëziebundels steeds voller worden, durft Roland Jooris nog minimalistische gedichten te schrijven waarin de taal tot op het skelet wordt uitgepuurd. Weinig dichters verstaan de kunst van de weglating zo goed als Jooris, blijkt ook nu weer. Bovendien bewijst *Bladgrond* dat abstractie en ascese hand in hand kunnen gaan met aandacht voor het dagelijkse en het aardse. Juist daardoor bereikt deze sobere poëzie grote

existentiële diepten, die op hun beurt aanzetten tot reflectie. *Bladgrond* is een bundel die door de grote hoeveelheid open plekken mede door de lezer gemaakt wordt, maar die tegelijkertijd stevig onder de regie van Jooris staat – een zeldzame combinatie.

Van een heel andere orde is *Zing zing* van Peter Verhelst, een gulle bundel die de zintuigen overrompelt. In gulzige klanken en passionele beelden roept de dichter een vervreemdende wereld op die ondanks haar sprookjesachtige karakter nooit ver van de lezer afstaat. Beklijvend zijn met name Verhelsts liefdesgedichten, die veel lezers door elkaar zullen schudden en beroeren zoals de liefde zelf. Wie deze bundel ten volle wil genieten, doet er goed aan de imperatieven uit de titel ter harte te nemen – de welluidende gedichten lenen zich er uitstekend voor. Zoals een van Verhelsts personages de liefde beschrijft, zo was ook de collectieve leeservaring van de jury: ‘Alsof we iets ongerepts betreden, // wat er altijd zal zijn’.

De laatste selectie is voor Nachoem Wijnberg met *Van groot belang*. Economie, belastingen, consumptie, sociale voorzieningen, overheidstaken: we hebben er allen de mond van vol, maar het zijn niet direct thema's die we associëren met poëzie. In *Van groot belang* laat Wijnberg echter moeiteloos zien dat ook die onderwerpen grootse gedichten kunnen opleveren. Sterker nog: de bundel draagt de prikkelende gedachte uit dat *juist* poëzie de vorm is om grip te krijgen op economie, politiek, geschiedenis. In zijn onorthodoxe poging de wereld te interpreteren is Wijnberg ongewoon gul: ruim 250 pagina's poëtische rijkdom, dat is een prestatie op zich. Zo mogelijk nog knapper is dat er in die haast maniakale stortvloed aan woorden niet één slecht gedicht voorkomt.

Ook in 2017 reikt de jury twee prijzen uit: een debuutprijs en de prijs voor de beste bundel. Het zal niemand verbazen dat een dichter die met haar debuutbundel doordringt tot de shortlist, die eerste prijs niet kan ontgaan. De Herman De Coninckprijs voor het beste debuut gaat dit jaar daarom naar Hannah van Binsbergen met haar bundel *Kwaad gesternte*.

Met het oog op de toekenning van de prijs voor de beste bundel keren we nog eens terug naar het citaat van Herman De Coninck waarmee dit juryrapport begon. “Niks is vergelijkbaar met een eerste keer. En niks is vergelijkbaar met een tweede keer.” Als we de eerste keer *Nieuwe sterrenbeelden* noemen, en de tweede keer *Wij totale vlam*, dan moet de derde keer toch wel een overtreffende trap zijn. In deze poëzie blijven we iets ongerepts betreden: de Herman De Coninckprijs 2017 gaat naar Peter Verhelst voor zijn bundel *Zing zing*.

Jeroen Dera, voorzitter namens de jury van de jury van de Herman de Coninckprijs 2017 die verder bestond op Hugo Brems, Cathérine De Kock, Laura de Coninck, Saskia Scheltjens.